

Tvarosloví (morfologie)

Významové tvarosloví (funkční)	Formální tvarosloví
Obsahem jsou gramatické kategorie, které vyjadřují abstraktní vztahy. Jsou vlastní slovům ohebným: a) jména: <i>rod, číslo, pád</i> ; b) slovesa: <i>osoba, číslo, slovesný způsob, čas, slovesný rod a vid.</i>	Obsahem je tvoření jmenných a slovesných tvarů. Základní pojmy: <i>kmen, koncovka, ohýbání, skloňování, časování, deklinační paradigma</i>

SLOVNÍ DRUH = základní jazykovědný pojem

TŘÍDĚNÍ SLOVNÍCH DRUHŮ –propracované třídění slovních druhů i s jejich názvy přejímaly novodobé evropské gramatiky především z mluvnice řecké a latinské.

Slovní druhy se třídí na základě kritéria významového a mluvnického (tvarového a syntaktického).

Podle významového kritéria se třídí slovní druhy do tří skupin:

- slova plnovýznamová (lexikální): *příslovce, citoslovce, částice*;
- slova gramatická: *předložky, spojky*
- lexikálně gramatická: *podstatná jména, přídavná jména, zájmena, číslovky, slovesa*

Podle mluvnického (tvarového) hlediska se slovní druhy třídí na dvě skupiny.

- slova ohebná (skloňují se a časují)
- slova neohebná

Syntaktické hledisko uplatňuje zřetel k syntaktické funkci jednotlivých skupin slov.

Všechna tato hlediska se pak uplatňují v definici slovního druhu.

Ke kterému slovnímu druhu zařadíte následující slova:

kolem, místo, mezi, tra, ale, ráno, házená, sotva, ...

O slovnědruhové příslušnosti slova rozhoduje jeho užití. (domácí úkol)

Slovní druhy v učebnicích českého jazyka na 1. stupni základní školy

2. Tvarosloví

2.1 Slovní druhy ohebné

1. Používáte při vyjadřování cizí slova? Pokud ano, uveďte příklady a vysvětlete jejich význam. Pak si pozorně přečtěte báseň Jiřího Žáčka a zamyslete se nad tím, na co v ní básník poukazuje. Víte, z kterého jazyka uvedená cizí slova pocházejí?

Džínový song aneb Chvála češtiny

Čteme bestsellery.

Prožíváme story.

Holdujeme drinkům.

Užíváme spray.

Posloucháme hity...

Že jsme K.O.?

Sorry –

ale my jsme O.K.

čili je nám hej.

Jiří Žáček: *Rýmy pro kočku a*

pod psa

■ Cizí jazyk

Dokážete vysvětlit význam slova *polyglot*? Pokud si nevíte rady, použijte *Slovník cizích slov*.

Co se říká...

2. Víte, co znamená, když se řekne zmizet po anglicku?

Práce ve dvojicích

3. Vypište na zvláštní papír všechna cizí slova z básničky a vysvětlete (písemně) jejich význam. Práce si pak vzájemně porovnejte. Která dvojice měla vysvětlení nejpřesnější?

V současné době přibyla ke slově přejatým z jiných jazyků, např. řečtiny a latiny, angličtiny, němčiny, francouzštiny, italštiny, ruštiny, ale i z arabštiny, čínštiny, z indiánských jazyků a eskymáčtiny, slova uměle utvořená z řeckých a latinských kořenů. Vyskytují se i v jiných jazycích a říkáme jim slova *mezinárodní*, např. *automobil*, *telefon*, *televize*, *kosmonaut*. Čeština do této skupiny přispěla slovem **robot**, které vytvořil Josef Čapek a užil Karel Čapek v divadelní hře RUR.

4. Pozorně si přečtěte uvedená cizí slova a vysvětlete jejich význam. Užijte je ve větách a pozorujte, zda mění svůj tvar. Určete u nich mluvnický rod a pokuste se o vytvoření krátké poučky.

kiwi, buly, derby, filé, kupé, turné, angažmá, týpí

Vyhledejte ve *Slovníku spisovné češtiny* nebo na internetu, z kterého jazyka byla uvedená slova přejata.

5. Zopakujte si ve *Stručné mluvnici české* poučení o slovních druzích a odpovězte na uvedené otázky.

a) Je více slovních druhů ohebných, nebo neohebných?

b) Čím se od sebe obě skupiny slovních druhů liší?

c) Které mluvnické kategorie se určují u jmen a které u sloves?

6. Dokážete k uvedeným definicím doplnit název slovního druhu? Ke každé z definic uveďte také několik příkladů.

a) ohebná slova, která vyjadřují vlastnost osoby, zvířete či věci nebo jejich význam jinak zpřesňují: (?)

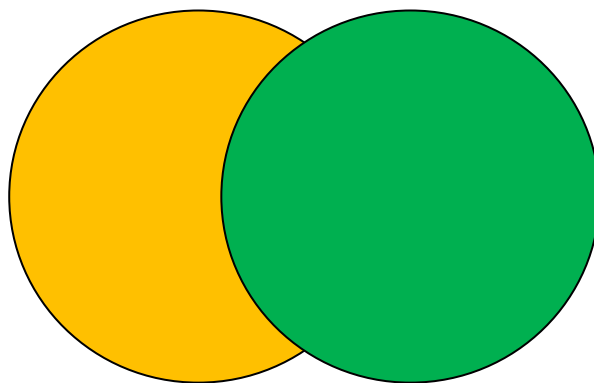
b) ohebná slova, která sama neoznačují osobu, zvíře, věc, vlastnost, děj, ale pouze je zastupují nebo na ně odkazují: (?)

c) neohebná slova, která někdy uvozují samostatnou větu a naznačují její druh nebo vyjadřují různý postoj mluvčího k obsahu věty: (?)

7. Dobře si prohlédněte obě skupiny slov. Do první kružnice vepište všechny znaky první skupiny slov, do druhé kružnice druhé skupiny. Do průniku pak vepište všechny znaky, které jsou pro obě skupiny shodné. Co jste zjistili?

a) výběr, bytař, mýval, pytel, lyžař, pytlák, výskot, mydlář

b) bystrý, lysý, sypký, zbylý, synův, zvyklý, pyšný, mytý

Společné znaky:

a) slova ohebná

b) 1. pád

c) rod mužský

d) číslo jednotné

e) vyjmenovaná slova nebo slova příbuzná

f) začínají na obojetnou souhlásku

g) slova dvojslabičná

h) v 1. slabice je y/ý